

INFORMACIJA
o stanju privrede, poljoprivrede i samostalnog privređivanja

Pljaš, novembar 2018. godine

UVOD

Informacija je rađena na osnovu podataka kojima raspolaže Služba za privredu i finansije, informacija prikupljenih od Finansijsko informatičke agencije – FIA sa sjedištem u Sarajevu (u daljem tekstu FIA, kroz LRC-BIS bazu podataka), koja je ovlaštena za prikupljanje i obradu finansijskih izvještaja pravnih lica po obračunima (godišnji izvještaj)

Vizija općine Ilijaš je da u srednjoročnom periodu postane **Perspektivna lokalna zajednica koja održivim i uravnoteženim razvojem obezbjeđuje kvalitetne i prosperitetne uslove življenja svim građanima**. Polazeći od vizije razvoja definisani su osnovni parametri strategije tj. razvojni prioriteti u oblasti životne sredine i infrastrukture, u oblasti ekonomskog i ruralnog razvoja te u oblasti društvenog razvoja.

Općina Ilijaš je intenzivirala aktivnosti u cilju uspostave industrijske zone „Luke“ kako bi direktno postaklo privlačenje investicija, razvoj malog i srednjeg poduzetništva (MSP) i obrtništva na području Općine. Osnovna namjera osnivanja i razvoja industrijske zone na području Općine Ilijaš jest privlačenje „*greenfield*“ investicija te poticanje razvoja poduzetništva kao pokretačke snage održivog lokalnog i regionalnog privrednog razvoja, s ciljem povećanja broja privrednih subjekata na području općine i poboljšanja njihovih poslovnih rezultata, povećanja konkurentnosti, porasta zaposlenosti i povećanja udjela industrijske proizvodnje u ukupnom prihodu općine Ilijaš, uključujući i razvoj novih industrijskih sektora kao što su npr. prehrambeni, tekstilni i sl.. Uporedo Općina Ilijaš provodi niz aktivnosti koje se tiču poboljšanja lokalnog poslovnog okruženja i jačanja institucionalnih kapaciteta s ciljem efikasnijeg upravljanja ekonomskim razvojem.

Razvoj poljoprivrede podrazumijeva provođenje niza aktivnosti na unaprjeđenju tog ambijenta od kojih prioritet imaju održivi povratak stanovništva, zapošljavanje i obnova unapređenje seoske infrastrukture. Općina Ilijaš iako nije izrazito poljoprivredno područje ima značajne mogućnosti za razvoj određenih poljoprivrednih proizvodnji koje se mogu staviti u funkciju ukupnog razvoja.

Na području općine Ilijaš su u proteklom periodu ostvareni značajni rezultati koje možemo mjeriti kroz povećanje zaposlenosti, povećanje broja poslovnih subjekata, povećanje ukupnih prihoda privrede i izvoza, te poboljšanje indeksa razvijenosti u odnosu na prosjek Federacije BiH. Trenutno stanje privrede Općine Ilijaš nije moguće izolovati u kontekstu sveukupnog stanja privrede BiH, Federacije BiH i Kantona Sarajevo, te se u tom smislu treba i posmatrati.

STANJE PRIVREDE

Na osnovu godišnjih finansijskih izvještaja za period 01.01.2017.-31.12.2017. godine, na teritoriji općine Ilijaš djelatnost obavlja 170 pravnih subjekata (podaci FIA-e, preuzeti putem LRC-BIS baze podataka). U ovaj broj nisu uključena pravna lica koja posluju na području općine Ilijaš putem poslovnih jedinica, gdje je registrirano sjedište subjekta izvan teritorije općine Ilijaš. Ovo napominjemo, zbog značaja ovih subjekata sa stanovišta pokazatelja poslovanja - prihod, dobit, broj zaposlenih i sl.

Prema podacima FIA-e pravna lica su raspoređena po djelatnostima kako slijedi:

Djelatnost	Broj subjekata 2016.	Broj subjekata 2017.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	11	11
Vađenje ruda i kamena	1	1
Prerađivačka industrija	37	35
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	1	0
Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	5	5
Građevinarstvo	10	11
Trgovina na veliko i na malo; popravka motornih vozila i motocikala	39	43
Prijevoz i skladištenje	12	12
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	1	1
Poslovanje nekretninama	29	32
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	5	10
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	3	4
Obrazovanje	3	3
Umjetnost, zabava i rekreacija	0	1
Ostale uslužne djelatnosti	1	1
UKUPNO:	158	170

U 2017. godini se broj privrednih društava povećao za 7,59 % (12 novootvorenih subjekata). Najveći broj registrovanih privrednih društava u ukupnom broju registriranih je u oblasti (privrednoj grani) trgovine i to 43 subjekata (25,29%), zatim u oblasti prerađivačke industrije 35 subjekta (20,59 %), te u oblasti poslovanja nekretninama 32 subjekta (18,82%).

Osnovni finansijski pokazatelji poslovanja privrede općine Ilijaš 2016-2017 godina

Pokazatelji/godina		2016.	2017.	Indeks
1.	Ukupan prihod (u hiljadama KM)	319.667	425.563	133,13
2.	Neto dobit (u hiljadama KM)	16.428	15.739	95,81
3.	Prosječne plaće*	638,00	661,00	103,61
4.	Prosječan broj zaposlenih*	3.679	3.962	107,69
5.	Izvoz (u hiljadama KM)*	179.882	237.074	131,79
6.	Indeks razvijenosti u odnosu na FBiH*	88,8	91,8	103,38

Izvor podataka, Podaci FIA-e (Finansijsko informatičke agencije) za 1. i 2., podaci obilježeni (*), su preuzeti iz publikacija Federalnog zavoda za programiranje razvoja - Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH za 2016. i 2017. godinu

U daljem tekstu informacije dat ćemo tabelarni prikaz i osvrnuti se na najznačajnije pokazatelje poslovanja pravnih lica po djelatnostima na općini Ilijaš.

STANJE U OBLASTI SAMOSTALNOG PRIVREĐIVANJA

Prema podacima Službe za privredu i finansije na području općine Ilijaš registrovane su sljedeće djelatnosti:

R.br.	DJELATNOST	Broj registrovanih 2016. godina	Broj registrovanih 2017. godina	Broj registrovanih 2018. godina	Učešće u ukupnom broju registrovanih %		
					2016	2017	2018
1.	Trgovina	73	72	78	12,59	11,25	13,24
2.	Zanatstvo- obrt	131	140	146	22,59	21,88	24,79
3.	Ugostiteljstvo	49	45	50	8,45	7,03	8,49
4.	Saobraćaj (taxi, autoprijevoznici)	35	35	25	6,03	5,47	4,24
5	Saobraćaj (vlastite potrebe)	115	142	161	19,83	22,19	27,33
6.	Poljoprivreda	177	206	129	30,52	32,19	21,90
7.	UKUPNO	580	640	589	100,00	100,00	100,00

Iz tabele je vidljivo (bez prijevoza za vlastite potrebe) da je od ukupnog broja registrovanih djelatnosti najviše obrta, a zatim obrtu srodna zanimanja - individualnih poljoprivrednih djelatnosti, trgovina, ugostiteljskih objekata i djelatnosti u oblasti saobraćaja. U odnosu na 2017. godinu ukupan broj fizičkih lica koja obavljaju djelatnost ličnim radom se smanjio za 51 (7,96%).

Oblast trgovine

Djelatnošću trgovine pored privrednih društava bave se i trgovci u svojstvu fizičkog lica prema odredbama Zakona o unutrašnjoj trgovini ("Službene novine FBiH", br. 40/10 i 79/17). Trgovinsku djelatnost fizičko lice može obavljati u samo jednom prodajnom objektu kao osnovno zanimanje izuzimajući trgovce pojedince (trgovina izvan poslovnih prostorija, na pijacama i drugim prodajnim mjestima).

Najveći broj trgovinskih radnji su trgovine na malo hranom, pićima, duhanskim proizvodima i predmetima za domaćinstvo.

Oblast obrtničke djelatnosti

U oblasti obrtničke djelatnosti registrovano je 146 obrtničkih radnji, te 129 obrtu srodnih djelatnosti (individualne poljoprivredne proizvodnje). Prevladavaju sljedeće djelatnosti: individualna poljoprivredna proizvodnja, stolarske, frizerske, vodoinstalaterske, obućarske, djelatnosti pekara, krojačke, automehaničarske, djelatnosti autopraonica, vulkanizerske, kamenoklesarske, staklarske, RTV mehaničarske, limarske, djelatnosti pržionica kafe, usluge kopiranja, djelatnosti oštrenja alata, molersko-farbarske, te djelatnosti završnih radova u građevinarstvu.

Najveći broj registrovanih zanatskih radnji lociran je u užem gradskom i prigradskom području i Zanatskom centru Ilijaš.

Oblast ugostiteljstva

U oblasti ugostiteljstva registrovano je ukupno 50 ugostiteljskih radnji. Uglavnom su registrovane usluge pripreme hrane i usluživanja gostiju pićima, slasticama i napicima te toplim i hladnim jelima. Ugostiteljski objekti su locirani u urbanom dijelu općine: Ilijaš, Podlugovi i Srednje i to uglavnom uz saobraćajnice. U ljetnom periodu je izražen i rad ljetnih bašti uz ugostiteljske objekte. Broj registrovanih samostalnih ugostiteljskih objekata u odnosu na isti period 2017. godine je povećan za 5.

Oblast saobraćaja

Djelatnost javnog prijevoza stvari (autoprijevoznici) i javni prijevoz lica (taxi) u unutarnjem cestovnom prometu, prema zakonskim propisima, može obavljati fizičko lice ako posjeduje potrebnu licencu za obavljanje tog prijevoza. Rješenje o ispunjavanju opštih uslova za rad izdaje općina dok je izdavanje licence u nadležnosti Ministarstva saobraćaja Kantona Sarajevo. Ove djelatnosti se mogu obavljati samo kao osnovno zanimanje.

Na području općine registrovano je:

20 autoprijevoznika i 5 taxi prijevoznika.

Pored ovog prijevoza zakonom je omogućen i prijevoz za vlastite potrebe ako se prevoze stvari za obavljanje privredne djelatnosti za koje postoji odobrenje za rad. U obavljanju prijevoza za vlastite potrebe registrovano je 161 prijevoznika.

EKONOMSKI RAZVOJ

Tokom 2018. godine Općina Ilijaš je realizirala, odnosno pripremala sljedeće razvojne projekte:

Projekat "Izgradnja saobraćajnice unutar Industrijske zone Luke, Ilijaš uz jačanje upravljačkih kapaciteta Općine Ilijaš i unapređenje saradnje sa poslovnim sektorom"

Projekat je apliciran prema Federalnom ministarstvu razvoja, poduzetništva i obrta po javnom pozivu za dodjelu grant sredstava za Unapređenje poduzetničkih zona u FBiH. Ukupana vrijednost predloženog projekta je 224.849,97 KM uz vlastito učešće Općine Ilijaš u vrijednosti od 74.200,00 KM.

Ovim projektom, ako bude odobren će biti finansirane sljedeće aktivnosti:

- Izgradnja saobraćajnice unutar IZ Luka u planiranoj vrijednosti od 193.253,97 KM
- Nabavka računarske opreme za Biznis centar u vrijednosti od 20.496,00 KM
- Studijska posjeta poslovnoj zoni u okruženju (potencijalne lokacije Republika Hrvatska i Republika Slovenija). Planirana vrijednost za provedbu aktivnosti je 8.800,00 KM i
- Izrada "web" podstranice za investitore unutar oficijelne internet stranice Općine Ilijaš (<http://www.ilijas.ba>). Planirana sredstva za realizaciju ove aktivnosti iznose 2.300,00 KM.

Nastavak implementacije LIFE projekta – Poboljšanje lokalnog poslovnog okruženja radi povećanja konkurentnosti lokalne privrede u saradnji sa Grupacijom svjetske banke i uz podršku Ambasade Velike Britanije u BiH

U oblasti poboljšanja lokalnog poslovnog okruženja Općina Ilijaš u saradnji sa Grupacijom Svjetske banke kao globalnom praksom koju predstavljaju IFC-Međunarodna finansijska korporacija i IBRD-Međunarodna banka za obnovu i razvoj uz finansijsku podršku Ambasade Velike Britanije u BiH je tokom 2018. godine nastavila implementirati projekat "Poboljšanje poslovnog okruženja na lokalnom nivou-LIFE" na bazi potpisanog Ugovora o savjetovanje br.01/2-14-375/16 od 24.02.2016. godine.

U vezi s ovim projektom su realizirane sljedeće aktivnosti:

- Pripremljena je nova lista poticaja privredi za 2018. godinu,
- Nastavljeno je praćenje investicionih aktivnosti na području općine Ilijaš, te su pripremljeni planirani izvještaji u ovoj oblasti
- Nastavljena je "post" investiciona podrška privrednim subjektima na području Općine Ilijaš - "aftercare" program
- Unapređenje vještina za servisiranje investitora – učešće na Edukativnim programima u organizaciji Grupacije svjetske banke
- Izvršena je evaluacija rezultata projekta od strane predstavnika Ambasade Velike Britanije u BiH i Fonda za dobru upravu britanske vlade (GGF).

Implementacija projekta "Biznis centar Općine Ilijaš"

U vezi uspostave funkcija Biznis centra, u februaru 2018. godini je potpisan Memorandum o razumijevanju i saradnji sa Finansijsko-informatičkom agencijom – FIA kojoj je uz obostrano iskazani interes ustupljen dio prostora u Biznis centru. Prisustvom FIA-e na području općine Ilijaš poslovnim subjektima i udruženjima, ali i samom organu uprave su približene sljedeće usluge:

- predaja finansijskih izvještaja
- kupovina mjenica i federalnih taksa
- pribavljanje različitih vrsta izvještaja iz nadležnosti FIA o poslovanju privrednih društava
- mogućnost provedbe određenog broja zajedničkih aktivnosti, posebno edukacija i konferencija, te mogućnost besplatnog korištenja tipskih izvještaja FIA-e od strane Općine Ilijaš

Prekogranični projekat "Zaštićena prirodna područja kao servis ekonomskom razvoju zlatiborske i sarajevske regije" - EU projekat prekogranične saradnje BiH-Srbija

U partnerstvu sa Ministarstvom prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo, kao vodećim partnerom u BiH, te Razvojnom agencijom Zlatibor i Beogradskom otvorenom školom smo uz podršku SERDA-e aplicirali na EU projekat prekogranične saradnje BiH – Srbija, pod naslovom "Zaštićena područja kao servis ekonomskom razvoju zlatiborske i sarajevske regije". Planirani budžet projekta je 300.000,00 €. Projektne aktivnosti bi se uglavnom provodile na području zlatiborske regije i na području Kantona Sarajevo, a posebno području općine Ilijaš.

Projekat zapošljavanja mladih – YEP (Youth Employment Project)

Općina Ilijaš je putem Službe za privredu i finansije, dostavom Pisma namjere, iskazala interes za učešće u YEP projektu, "Projekat zapošljavanja mladih". Projekat je odobren od strane evaluatora i zakazan je termin za potpisivanje ugovora o saradnji na dan 15.12.2017. godine. Ukupna vrijednost odobrenog projekta iznosi 50.000,00 KM.

Glavne aktivnosti ovog projekta su implementirane tokom 2018. godine, i to: raspisivanje javnog poziva, objava u medijima i putem društvenih mreža, provedba kampanje po mjesnim zajednicama s ciljem prijave kandidata za učešće u projektu, početno anketiranje polaznika YEP Inkubatora, realizacija tri modula obuke i to: izrada strategije tržišnog nastupa, izrada plana proizvodnje/pružanja usluga i finansijske projekcije/predstavljanje poslovnog plana, realizacija obuke za izradu "Canvas" poslovnog modela, razvoj prototipa proizvoda i usluga, mentorstvo u finalizaciji poslovnog modela i poslovnog plana, podrška u pokretanju poslovnog subjekta i evaluacija programa. Većina aktivnosti ovog projekta su okončane tokom 2018. godine. Trenutno se vrši odabir krajnjih korisnika finansijske podrške, nakon čega će se od strane YEP Tima izvršiti evaluacije rezultata i planirane post projektne aktivnosti. Projekat je u završnoj fazi implementacije, a eliminatorne kriterije za dodjelu inicijalne finansijske podrške s ciljem uspostave "start up biznisa" je ispunilo 12 aplikanata sa područja općine Ilijaš.

Projekat "Poticaj privrednim subjektima sa teritorije općine Ilijaš u vezi izgradnje proizvodnih kapaciteta"

Krajem 2017. godine je proveden postupak odabira korisnika poticaja za izgradnju proizvodnih kapaciteta na području općine Ilijaš, tako da su dana 18.12.2017. godine potpisani ugovori o dodjeli

poticajnih sredstava prema privrednim društvima CLOUDIT d.o.o., Sarajevo i LIMSAR d.o.o., Vogošća radi izgradnje proizvodnih kapaciteta unutar Industrijske zone Luke, Ilijaš. CLOUDIT d.o.o., Sarajevo je tokom 2018. godine izgradio predmetni objekat i u završnoj je fazi pravdanja dodijeljenih poticajnih sredstava. LIMSAR d.o.o., Vogošća je tokom 2018. godine otpočeo izgradnju proizvodne hale. Rok za završetak izgradnje oba proizvodna kapaciteta je 24 mjeseca od dana potpisivanja ugovora o poticaju.

U vezi sa izradom Plana javnih investicija Kantona Sarajevo za projektni period 2019-2021, Općina Ilijaš je prema Zavodu za planiranje razvoja Kantona Sarajevo kandidovala 11 projekata ukupne vrijednosti 13.457.124,00 KM.

Putem Službe za privredu i finansije su pripremljeni i dostavljeni IP obrasci sa pratećom dokumentacijom za projekte velike vrijednosti iz nadležnosti Službe i to: "Projekat uspostava Industrijske zone Luka, Ilijaš – II faza" i "Projekat izgradnja sistema vodosnabdijevanja MZ Gajevi sa izvorišta Vrutak".

Priprema "Strategije održivog razvoja općine Ilijaš za period 2018.-2022. godina"

Tokom 2017. godine, putem Komisije za izradu Strategije održivog razvoja Općine Ilijaš, koja je imenovana Odlukom Općinskog načelnika br. 01/2-28-171/17 od 30.01.2017. godine je pripremljen Nacrt Strategije održivog razvoja općine Ilijaš 2018.-2022., kao integralni strateški dokument Općine Ilijaš. Nacrt Strategije je utvrđen i stavljen u javnu raspravu u trajanju od 30 dana Zaključkom Općinskog vijeća Ilijaš br. 01/1-02-2969-10/17 od 28.12.2017. godine.

Ovaj strateški dokument je nakon provedene javne rasprave usvojen Odlukom Općinskog vijeća Ilijaš br. 01/1-02-4026/18 od 22.02.2018. godine.

Strategija je pripremljena u skladu sa odredbama Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH", br. 32/17), a u metodološkom smislu kroz sveobuhvatan pristup ravnomjerno tretira oblasti: životna sredina i infrastruktura, ekonomski i ruralni razvoj, te društveni razvoj na području općine Ilijaš. Nakon usvajanja Strategije Odlukama Općinskog načelnika su imenovani Tim za implementaciju Strategije i Komisija za monitoring i evaluaciju Strategije. Početkom 2018. godine su pripremljeni Jednogodišnji i Trogodišnji plan rada na implementaciji Strategije u skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH.

STANJE U OBLASTI POLJOPRIVREDE

Informacija iz dijela poljoprivrede daje osnovne podatke za stanje poljoprivredne proizvodnje na području općine Ilijaš..

Poljoprivreda je dio ruralnog ambijenta iz čega proističe njena obaveza da učestvuje u njegovom ukupnom razvoju, što podrazumijeva provođenje niza aktivnosti na unapređenju tog ambijenta od kojih prioritet imaju održivi povratak stanovništva, zapošljavanje i obnova i unapređenje seoske infrastrukture. Općina Ilijaš iako nije izrazito poljoprivredno područje ima značajne mogućnosti za razvoj određenih poljoprivrednih proizvodnji koje se mogu staviti u funkciju ukupnog razvoja iz sljedećih razloga:

- Kanton Sarajevo je najveći potrošački centar u zemlji, ali nije ni izdaleka u mogućnosti obezbijediti nedostajuće količine hrane koje predstavljaju važan faktor ekonomske i socijalne stabilnosti.
- Kanton Sarajevo je najjače tržište poljoprivrednih proizvoda u Bosni i Hercegovini,
- Na području Kantona Sarajevo postoje značajni kapaciteti prehrambene industrije čiju sirovinску bazu najčešće čine uvozne prehrambene sirovine i gotovi proizvodi.

Mjerama ekonomske politike i većim ulaganjem u seoska područja iz Budžeta moguće je brže aktivirati prirodne i ljudske potencijale Općine. S tim u vezi podsticajne mjere koje su već niz godina ustanovljene na nivou Općine Ilijaš, Kantona Sarajevo i Federacije BiH dale su pozitivne rezultate u povećanju proizvodnje hrane i zapošljavanja radno aktivnog stanovništva. Značajno je napomenuti da je veoma važno pratiti procese koji se odvijaju na tržištima našeg okruženja i u skladu sa tim prilagođavati vlastite standarde, kriterije i politike razvoja. S tim u vezi, naši strateški pravci djelovanja u narednom periodu trebali bi biti usmjereni na ciljeve :

- Razvoj konkurentnosti poljoprivrednog sektora,
- Poboljšanje okoliša kroz podršku upravljanja zemljištem,
- Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim oblastima i promovisanje diverzifikacije ekonomskih aktivnosti što su i tri osnovna cilja politike razvoja poljoprivrede EU.

Obzirom da općina Ilijaš ima realne uslove za revitalizaciju i intenziviranje određenih poljoprivrednih djelatnosti, značajno je istaći da je sve veći broj poljoprivrednih proizvođača koji su to prepoznali i koji zaslužuju podršku od svih nivoa vlasti u smjeru uspostavljanja poljoprivrednih imanja i poljoprivrednika kao robnih proizvođača.

Na području Kantona Sarajevo općina Ilijaš ubraja se među općine koje imaju najpovoljniju strukturu, obzirom da obradivo zemljište čini (77%) ukupne površine. Prema reljefnim karakteristikama, poljoprivredna zemljišta općine Ilijaš se mogu podijeliti na: ravničarska, brdska i planinska tla.

Iako je veći dio područja Općine brdsko-planinski, ona ipak raspolaže sa znatnim poljoprivrednim kapacitetima. Nišićka, Crnoriječka visoravan kao i ostala brdska područja pogodni su za organiziranje stočarske i dijela ratarske proizvodnje. Tu uglavnom dominiraju prirodne livade i pašnjaci sa manjim oranicama na kojima se najčešće uzgajaju žitarice i ratarske kulture. S druge strane predjeli uz rijeku Bosnu i druge vodotokove imaju najpogodnija tla za organiziranje intenzivne poljoprivredne proizvodnje. U tabeli 1. je dat prikaz poljoprivrednih resursa po kulturama zemljišta.

Tabela 1. Tabelarni prikaz poljoprivrednih resursa po kulturama zemljišta

Kultura	Individualni sektor	Društveni sektor	Ukupno ha
Oranice i bašte	2 875	173	3 048
Voćnjaci	649	11	660
Livade	5 309	126	5 435
Pašnjaci	2 471	1	3 700
UKUPNO	11 304	1 539	12 861

Ukupna površina općine Ilijaš zahvata prostor od oko 300 km². Prema tabelarnom pregledu uočljivo je da na livade i pašnjake otpada 2/3 ili 71%, dok oranice, bašte i voćnjaci čine 1/3 ili 29% ukupnog dijela poljoprivrednog zemljišta.

➤ Poljoprivredna gazdinstva kao nosioci poljoprivredne proizvodnje

Upis u registre je obavezan za sva pravna i fizička lica koja podnose zahtjeve za novčane i druge oblike podrške u poljoprivredi ili prodaju vlastite proizvode na tržištu. Registrom poljoprivrednih gazdinstava uvodi se sistem kontrole, praćenja i usklađenosti sistema plaćanja, čime se razvija pravni okvir za uspostavu jedinstvenog sistema na nivou države Bosne i Hercegovine u svrhu podrške mjerama politike u sektoru poljoprivrede i privlačenja sredstava EU, te sredstava iz drugih međunarodnih fondova.

Ovim registrom će biti osigurane ključne reference u sistemu jedinstvene registracije i identifikacije životinja, kao i jedinstveni identifikacijski sistem poljoprivrednih zemljišnih parcela. Ovim mjerama se nastoji uspostaviti integrirani sistem baze podataka i ostalih relevantnih informacijskih sistema u cilju usklađenosti sa EU. Kao bitan segment ovih mjera je i uspostava Poljoprivrednog tržišnog informacionog sistema u svrhu prikupljanja, obrade i objavljivanja podataka o količinama i cijenama poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda sa ciljem uspostave mehanizama zaštite domaće proizvodnje, bilansa stanja domaćih resursa, potreba za uvozom i izvozom tržišnih viškova, a sve u skladu sa međunarodnim zahtjevima. Do sada je nadležna općinska Služba zaprimila i obradila 889 zahtjeva za upis u RPG/RK i u narednom periodu svake godine u intervalu 01.01-31.03 poljoprivrednici su obavezni izvršiti ažuriranje podataka iz registara, kako bi blagovremeno mogli da apliciraju na podsticajne mjere.

STOČARSTVO

Veliko učešće livada i pašnjaka u ukupnim poljoprivrednim površinama predstavlja dobru osnovu za razvoj stočarske proizvodnje. U brdsko-planinskim područjima općine Ilijaš na Nišićkoj visoravni i susjednim brdskim područjima, stočarstvo je praktično jedini ekonomski isplativ način korištenja zemljišta.

U zadnje vrijeme kao rezultat podsticajnih mjera stočarska proizvodnja je doživjela rast, poboljšanje pasminskog sastava i povećanje proizvodnje po grlu, ali se može reći da proizvodni potencijal ima u budućnosti prostor za daleko snažniji razvoj. Proizvodni potencijal bi se mogao daleko više iskoristiti ukoliko bi se prevazišli problemi bolje opremljenosti objekata u proizvodnji, preradi i čuvanju poljoprivrednih proizvoda, povećanja nivoa finalizacije proizvoda i primjene standarda kvaliteta, kao i poboljšanje infrastrukture za sakupljanje i otkup proizvoda.

Govedarstvo

Govedarstvo je najzastupljenija grana u poljoprivrednoj proizvodnji kod poljoprivrednih gazdinstava na području općine Ilijaš, što je pokazatelj nivoa njene rentabilnosti i razvijenosti. Govedarstvo je isto tako važan uslov intenzifikacije ratarske proizvodnje. Proizvodnja mlijeka je strateška aktivnost i osnova razvoja ovog vida poljoprivredne proizvodnje. Sa područja općine Ilijaš sarajevska mljekara "Milkos" vrši otkup mlijeka u dvije paralelne linije. Procjena je da najveći broj poljoprivrednih proizvođača, koji se bave proizvodnjom mlijeka, u prosjeku imaju tri grla muznih krava. U ovoj oblasti naročito je značajno pomenuti 2. kapaciteta za držanje i uzgoj muznih krava, farma u Malešićima 40. grla muznih krava i farma u Kadarićima kapaciteta 100. grla muznih krava sa ukupnom godišnjom proizvodnjom od cca. 200.000 l kao i nekoliko proizvođača koji u uzgoju drže 10-20 grla muznih krava sa godišnjom proizvodnjom do 80.000 l. Farma u Kadarićima dio proizvodnje sirovog mlijeka prerađuje u vlastitim pogonima i ima široku paletu mliječnih proizvoda.

Tov junadi

Razvoj proizvodnje tovnih goveda ograničen je veličinom i kvalitetom resursa poljoprivrednog zemljišta i ograničenim mogućnostima ulaznog materijala za tov. Ne mali značaj u ovoj oblasti čini i domaća proizvodnja žitarica. Polazeći od ovih ograničenja i potreba tržišta za ovom namirnicom, mjere unapređenja treba usmjeriti na stimuliranje proizvođača za produženi tov muške teladi te organizovanje specijaliziranih farmi za tov junadi. Naročito je bitno istaći činjenicu da je naša zemlja u ovoj oblasti dobila odobrenje za izvoz junećeg mesa u Republiku Tursku, pa je plasman junećeg mesa olakšan i čime se dobio stimulans za uključivanje većeg broja poljoprivrednika u ovu granu poljoprivredne proizvodnje.

U ovoj oblasti značajno je napomenuti egzistiranje farme za uzgoj i tov junadi, kapaciteta 250 grla u turnusu u Kadarićima i 2 objekta u Podlugovima, sa kapacitetima od po 150 grla tovnih junadi po turnusu, farmu tovnih junadi u Misoči kapaciteta 80 grla po turnusu i u novije vrijeme sve veći broj individualnih poljoprivrednika sa manjim kapacitetima od 3 do 20 grla po turnusu. U ovoj godini zabilježen je broj od 62 uzgajivača tovnih junadi bilo kao specijaliziranih farmi ili kao mješovitih poljoprivrednih gazdinstava koji su se kandidovali za podsticajna sredstva.

Ovčarstvo

U ovoj godini ovčarstvo je zabilježilo prosječnu proizvodnju u odnosu na prethodne godine. Značajno je istaći da se u ovoj grani zadržao tradicionalni način proizvodnje ne doživljavajući skoro nikakve tehnološke promjene. Organizovani tov ovaca i jagnjadi za klanje ne postoji, a plasman se realizuje na način da se prodaja i klanje vrše u ranoj dobi i sa malim težinama do 25 kg ili dotovljavanje janjadi i ovaca za klanje. Danas na teritoriji općine Ilijaš postoji nekoliko ovčara sa stadima od preko 100 grla priplodnih ovaca. U ovoj godini je od ukupnog broja poljoprivrednika 66 je onih koji su se prijavili na podsticaj i koji posjeduju stada od 50 i više grla.

Peradarstvo

Na području općine Ilijaš posljednjih godina izražen je interes za peradarsku proizvodnju tj. proizvodnju konzumnih jaja i pilećeg mesa. Peradarski objekat u Gornjoj Bioči trenutno u uzgoju ima 25.000 nosilja. Isto tako farma u Ribarićima ima značajne kapacitete, tako da trenutno u proizvodnji ima 30.000 nosilja. Prema raspoloživim podacima objekat farme brojlera na Nišićima

ima proizvodnju od 34.000 brojlera po turnusu. U ovoj godini je farma za tov pilića u Ljubinićima imala proizvodnju 42.000 brojlera po turnusu. Značajno je pomenuti i farmu brojlera u Balibegovićima kapaciteta 5.500 brojlera, kao i dva peradarska objekta za tov pilića u Mrakovu lokalitet Bogdanovići kapaciteta 7.000 i 15.000 brojlera po turnusu, koji još nisu pušteni u pogon.

Pčelarstvo

Značajne površine šuma, livada i pašnjaka obraslih medonosnim rastinjem, obilje voćnih vrsta, ljekovitih trava, predstavljaju kvalitetan resurs za razvoj pčelarstva. Ovogodišnji prinosi u pčelarskoj proizvodnji su bili ispod očekivanih za taj vid proizvodnje, zbog vremenskih nepogodnosti, odnosno dužeg kišnog perioda tokom ljeta, koji je vladao na području cijele Bosne i Hercegovine.

VOĆARSTVO

Voćarska proizvodnja na području općine Ilijaš u ovoj godini je zabilježila zadovoljavajuće rezultate u odnosu na prethodnu godinu. Najvećim dijelom ovogodišnji urod kod klasičnih voćnjaka koštičavog i jabučastog voća na starim zasadima u okviru okućnica, je namjenjen za podmirenje vlastitih potreba za svježim voćem i prerađevinama od voća koje se koriste u domaćinstvima a manji dio se plasira na tržište. Kod većih proizvođača koji posjeduju plantažne voćnjake i primjenjuju agrotehničke i pomotehničke mjere zabilježen je solidan urod. Na području općine Ilijaš značajno je istaći postojanje hladnjače za skladištenje voća i povrća sa linijama za preradu, sušenje voća i proizvodnju voćnih sokova u Sovrlama, kao i pogon u Podlugovima sa hladnjačom i kapacitetima za preradu voća i povrća sa slatkim i kiselim programom proizvodnje, što predstavlja solidnu osnovu za plasman tržišnog viška ove proizvodnje u narednom periodu.

RATARSTVO

S obzirom na značajne zemljišne potencijale, orijentacija i interes poljoprivrednika za ratarskim proizvodima nije zadovoljavajuća. U ovoj oblasti značajno je pomenuti zasijane površine pod žitaricama na području planinskog dijela općine Ilijaš koje, su dostigle određeni pozitivan pomak, kao rezultat stimulativnih mjera od strane federalnih i kantonalnih nivoa vlasti. Sve više se pažnje posvećuje sjetvi ječma, zobi, heljde i raži na Crnorječkoj i Nišićkoj visoravni. Ovogodišnji prinosi ratarskih kultura su mogu okarakterisati kao prosječni i pored činjenice da je zbog obilja kišnih padavina u periodu žetvenih radova došlo je do izvjesnih kašnjenja u realizaciji iste. Povrtlarska proizvodnja je zastupljena u mjeri za zadovoljenje vlastitih potreba za povrćem, a vrlo mali dio se plasira na tržište.

U sjetvenoj strukturi u 2018. godini zasijano je:

Povrtno bilje	521 ha
Strna žita.....	715 ha
Stočno krmno bilja	155 ha
Industrijsko-ljekobilje.....	20 ha

PODSTICAJNE MJERE

U ovoj godini nadležna općinska Služba je pripremila „Odluku o novčanim podrškama u poljoprivrednoj proizvodnji“ za 2018. godinu, rukovodeći se našim potrebama, koje se mogu okarakterisati kroz usaglašavanje modela podrški poljoprivrednoj proizvodnji sa prirodnim i ljudskim potencijalima Općine i na povećanju ukupnog obima proizvodnje i broja tržišno orijentisanih poljoprivrednika.

Proizašli efekti iz dugoročnih mjera agrarne politike na svim nivoima mogu se okarakterisati kroz veću održivost tržišne poljoprivrede na području općine Ilijaš, zasnivanje novih proizvodnji u stočarstvu, ratarstvu i voćarstvu, pogotovo ako se imaju u vidu dugoročni razvojni ciljevi u ovim proizvodnjama, povećanje obradivosti površina, bolje organizovanosti poljoprivrednih proizvođača.

Tabela 2. Tabelarni prikaz podsticajnih mjera za 2018. god.

r/b	Vrsta proizvodnje	Broj korisnika	Jedinica mjere	Broj grla-kom.
1.	Uzgoj muznih krava	115	grlo	696
2.	Uzgoj tovnih junadi	62	grlo	714
3.	Uzgoj priplod. ovaca	66	grlo	5 337
4.	Uzgoj pčelinjih društava	35	kom.	1 763

Ukupno zaduženje po osnovu ostvarene proizvodnje i realizovanih projekata u 2018. god. iznosi 245.000,00 KM. i do sada je izvršena isplata prve polovine ukupno ostvarenog iznosa poticajnih sredstava, a ostatak isplate će biti realizovan u skladu sa prilivom sredstva u Budžet općine Ilijaš.

REALIZOVANI PROJEKTI

Tokom ove godine realizovan je projekat nabavke plastenika sa nevladinom organizacijom „Muslim aid“ putem sufinansiranja na način: Muslim aid 40 %, Općina Ilijaš 40% i korisnici projekta sa po 20%.

Projektom je bilo ubuhvaćeno 20 korisnika sa područja općine Ilijaš iz kategorije nezaposlenih osoba. Svi korisnici su bili obavezni proći edukaciju iz oblasti plasteničke proizvodnje, koja se sastojala iz teorijske obuke i praktične nastave.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Problemi koji opterećuju poslovanje privrednih subjekata u Kantonu Sarajevo i šire (visoka cijena kapitala, neuređenost tržišta, nedosljedno primjenjivanje postojeće zakonske regulative, ograničene nadležnosti općine), odražavaju se i na rad i poslovanje privrednih subjekata na području općine Ilijaš. Stanje u privredi iziskuje zajedničku akciju svih relevantnih činilaca koji mogu odlučivati u stvaranju bolje poslovne klime u državi BiH, odnosno podići nivo zaposlenosti, a posebno mladih kadrova.

Općina Ilijaš je u proteklom periodu implementirala značajan broj projekata, kojima su stvoreni bolji infrastrukturni uslovi za razvoj privrede, posebno u kontekstu uspostave Industrijske zone Luka, ali i niz projekata koji su imali za cilj poboljšati lokalno poslovno okruženje i konkurentsku poziciju Općine radi privlačenja novih investicija. Kao rezultat provedenih aktivnosti imamo značajno povećanje zaposlenosti, povećanje nivoa razvijenosti lokalne zajednice, te povećanje izvoza s teritorije općine Ilijaš, odnosno povećanje učešća izvoza općine Ilijaš u ukupnom izvozu Federacije BiH.

Zahvaljujući raspoloživoj zemlji za uzgoj stoke, ovaca, peradi, voća i povrća, razvoj poljoprivrede je strateški ekonomski prioritet. Općina Ilijaš u tom smislu kontinuirano nastavlja provedbu programa poticaja poljoprivrednim proizvođačima na teritoriji Općine. S obzirom na visoku stopu nezaposlenosti neophodno je da se definišu strateški ciljevi u industrijskoj politici Kantona Sarajevo, te da se otpočne sa aktivnostima otvaranja novih industrijskih zona, slobodnih zona, inkubatora za podršku razvoju "start up" biznisa i regionalnih i lokalnih biznis centara.

Na kraju treba istaći da će Općina Ilijaš u domenu svojih nadležnosti podržavati sve inicijative za razvoj privrede na njenom području.

U ovoj informaciji smo se pokušali dotaći važnijih aspekata stanja privrede, uz napomenu da su u priloženom materijalu sadržane i druge činjenice i pokazatelji o poslovanju privrednih subjekata.

Služba za privredu i finansije